

یک خاطره، یک عکس

من آنجا بودم

زندانیان دوران مشروطه

خواهی که داتد بر دُرَد صد سلسله بیداد را
منست نکش گردن مننه زنجیر استبداد را

شاید بتوان گفت با انقلاب مشروطه عکس یک رسانه خبری شد؛ رسانه‌ای که مشروطه‌خواهان از آن بهره می‌گرفتند و مقامات استبدادی از آن در خشم بودند. در کتاب «خاطرات شرف‌الدوله» نوشته میرزاابراهیم‌خان کلاتر باغمیشه‌ای، اسناد و خاطرات زیادی به نقش عکس اشاره دارد که می‌توان ایجاد محدودیت‌ها برای عکاس‌ها، ضرب و شتم آنان و بستن مغازه‌هایشان، چگونگی تکثیر عکس قهرمانان مشروطه و روحانیون مدافع مشروطه را برشمرد. عوامل استبداد نیز به نقش عکس وقوف داشته و از آن برای تأثیر گذاری منفی بر اذهان توده مردم استفاده می‌کردند. این ستون متعلق به عکس‌هایی است که عکاسان آن را در زمان‌های خاصی به تصویر کشیده‌اند؛با توجه به اینکه در روزهای یکصدوچهارمین سالگرد جنبش مشروطه در ایران هستیم این شماره این ستون را به عکسی از این دوران اختصاص دادیم. «در دوران مشروطه، مستبدان از کاربردهای سیاسی عکس در نشان دادن پیروزی نه‌چندان پردوام خود و تسلط بر اوضاع، بهره‌ها می‌بردند. حاج‌سیاح محلاتی که خود نیز در شمار گرفتاران این دوران بوده در خاطرات خود نوشته است: به حسینان جز دو قرص نان و خیار زرد چیزی نمی‌دادند. رنگ‌ها از آفتاب سیاه شده موها دراز گردیده، شکل و قیافه‌ها تغییر نموده، با آن وضع عکس انداخته به استبدادیان هدیه می‌کردند.»

*از کتاب **خاطرات حاج سیاح... به‌کوشش حمید سیاح**، انتشارات امیر کبیر، تهران، چ سوم ۱۳۵۹

◀ دکتر رضا شیخ www.iichs.org

کمتر ایرانی مطلع و آگاهی وجود دارد که با شنیدن کلمه مشروطیت تصویری در ذهنش ظاهر نشود. چنین تصویری می‌تواند صورت یکی از مشاهیر این جنبش اجتماعی باشد، یا گروهی از مجاهدین یا صحنه‌ای دلخراش از دار زدن بعضی بازیگران این تحول تاریخی. هر چه هست این تصاویر بخش مهمی از حافظه تاریخی ما ایرانیان از آن واقعه در تاریخ معاصرمان است. عکس‌های دوره مشروطیت (۱۳۳۰- ۱۳۲۰ق) تمام وقایع مربوط به آن دوره را کاملاً ثبت کرده است. آنچه که در اینجا خواهد آمد نقدی بر این عکس‌هاست و محور اصلی بحث تصاویر بازیگران گمنام است. برای اولین بار دوربین عکاسی یک سال پس از اختراع آن در اروپا وارد دربار قاجار شد. تحت سرپرستی و حمایت ناصرالدین شاه این فن نوپا در داخل ارگ سلطنتی پرورش یافت و دارالفنون که در کنار آن قرار داشت، محل تربیت اکثر عکاسان آینده ایران شد. بیشتر عکس‌های دوره قاجاریه از نظر سبک از نوع پرتره‌اند. این عکس‌ها را می‌توان حداقل از دو دید بررسی کرد:

۱- شناسایی اشخاص، محل عکس و واقعه مربوط
۲- فراتر از آن، نقد مضامینی که آن تصاویر القا می‌کنند.

در اینجا ما از دید دوم به این عکس‌ها نگاه می‌کنیم.

یک پرتره بر دو واقعیت استوار است. یکی واقعیت عینی است؛ آن چیزی که به چشم مشهود است و در چارچوب عکس به سندی منقول می‌انجامد. واقعیت دیگر هویت وجه (Self-image) است، که خود منتج از تصاویر ذهنی خویشستن از خویش (خودنگری انسانی عکس) است. در حقیقت پرتره چه در داخل

عکاسی حرفه‌ای: عکاسی از سازه‌ها

«عکاسی حرفه‌ای: عکاسی از سازه‌ها»، اثر دیوید ویلسن، ترجمه مهرداد دعوتخواه، توسط سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) منتشر شد.

به گزارش ایرنا از انتشارات سمت، کتاب عکاسی حرفه‌ای از جمله آثاری است که در میان کتاب‌های عکاسی به زبان انگلیسی یا ترجمه شده به فارسی، در کتابخانه‌ها یا کتابفروشی‌های شهرمان پیدا نمی‌شود.

این کتاب همچون یک نمایشگاه عکس، خواننده را به دیدن تصاویری دعوت می‌کند که از عکاسان معاصر و بنام در زمینه عکاسی جمع‌آوری شده‌اند. با حداقل متن، هم به نکات فنی و هم به جزئیاتی اشاره شده است که شاید مهم نباشند، اما به ثبت عکس‌هایی کامل کمک می‌کنند.

مؤلف کتاب توجه خواننده را به قاب‌بندی و مفهوم عکاسی جلب می‌کند که همان ثبت تصویر در لحظه است و برای هر عکس شناسنامه مختصری از نکات فنی آن ارائه می‌دهد. وی خواننده را با فراغ خاطر از مسائل فنی که این روزها بر هنر عکاسی سایه افکنده، به دنیای سطوح، خطوط، نور و رنگ‌ها می‌برد؛ آنجا که عکاسی، نقاشی، گرافیک و معماری نقطه مشترکی دارند.

دیوید ویلسن خوانندگان را با زبان بصری از دید یک عکاس آشنا می‌کند. او مسائل فنی را تا به آنجا گسترش می‌دهد که نیاز عکاسی معماری است. نوع دوربین، عدسی استفاده‌شده، ابزار نورپردازی و تجهیزات دیگر برای ثبت دقیق‌تر به کمک عکاس می‌آیند ولی هرگز نمی‌توانند در مفهوم عکاسی وارد شوند.

این کتاب مشتمل بر شش فصل است و در ۲۵۰ صفحه و مبلغ ۶۰ هزار ریال به همراه لوح فشرده در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است.

استودیو و چه در خارج از آن، یک نوع پردازش

تصویری ایده‌آل از خود است و نقد پرتره در جست‌وجوی آن تصویر ذهنی است که آدمی به دنبال ثبت آن برای خویش و دیگری است. **هویت شاه و نخبگان و انحصار عکس** ۳۰ سال اول عکاسی ایران (۱۳۰۰-۱۲۷۰ق) به عکاسی دربار اختصاص داشت. عکس‌ها همه به شاهان و شاهزادگان و خانواده‌هایشان، همراه با قشر بسیار مرفه جامعه و عده‌ای از مستخدمان شاه، که آن هم به دستور خود شاه صورت گرفته بود، تعلق داشت. اینان همگی به تقلید از شاه و تحت‌تأثیر هویت نافذ او به ثبت تصاویری ایده‌آل از خویش، که با واقعیات کشور همخوانی نداشت،

مشغول بودند. اکثر شهرهای بزرگ ایران حدود سال‌های ۱۳۰۰ ه‍.ق به بعد دارای عکاسخانه عمومی شدند. لکن چون عکس گرفتن مستلزم هزینه‌ای گزاف بود علاوه بر افراد یاد شده تنها معدودی از مردم می‌توانستند از آن بهره‌مند شوند؛ از جمله تجار و نخبگان.

تحولات اجتماعی شهری تدریجاً منجر به

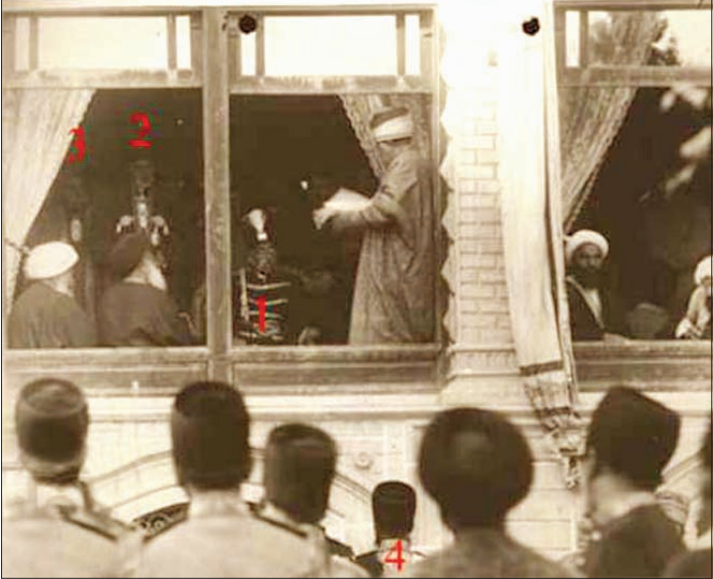
افزایش نسبی این عده شده بود. برای اینان عکس

گرفتن از خود نشانه‌ای از تجدد در آن برهه از

زمان و ثبت هویتی مستقل از شاه بود. تصاویر

ذهنی ایشان از خویش بر محوری کاملاً فردی

استوار بود و به شعاع اطراف خود پسنده می‌شد.

۱- شاه

۲- ناصرالدین شاه

۳- میرزا آقاسی

۴- میرزا تقی خان

عکاسی از طلوع و غروب آفتاب

طلوع و غروب آفتاب یکی از صحنه‌های طبیعی است که بیشتر عکاسان چه حرفه‌ای و چه آماتور به آن علاقه نشان می‌دهند.

ابتدا در این نوع عکاسی دقت داشته باشید که خط افق یعنی همان مرز بین آسمان و زمین را در مرکز تصویر قرار ندهید. بهتر است خط افق را در فاصله یک‌سوم پایینی تصویر قرار دهید و به آسمان برای زیباتر کردن تصاویرتان فضای بیشتر دهید. هر چه خط افق را پایین‌تر بیاورید تغییر رنگ‌ها در آسمان بیشتر به چشم می‌خورد.

هنگام عکاسی از طلوع و غروب آفتاب حتماً حجم زیاد نور خورشید نسبت به کل تصویر را باید کنترل کنید. برای این کار باید جلوی حجم نور را با بستن دیافراگم و بالا بردن سرعت شاتر بیش از آنچه نورسنج دوربین به شما نشان می‌دهد، بگیرید. در این صورت سوژه‌های دیگر در مقابل دوربین شما سیاه می‌شوند. شما می‌توانید از این تکنیک برای زیباتر شدن تصاویرتان استفاده کنید. پدیده‌های طبیعت مانند درختان یا حضور همراهان‌تان در تصویر یا هر عنصر دیگر خوش‌فرمی می‌تواند در مقابل دوربین شما قرار گیرند و با سایه‌ی‌شان تصویر شما را زیباتر کنند. حتی دیده شدن شاخ و برگ‌ها در عکس می‌تواند آن را زیباتر کند.

البته اگر تمایل داشته باشید که سوژه‌های مقابل دوربین‌تان نور مناسبی داشته باشد و از روشنی مناسب برخوردار باشد و در پس‌زمینه هم تصویر زیبا از غروب یا طلوع آفتاب داشته باشید باید اجباراً از فلاش دوربین‌تان یا فلاش‌های دیگر استفاده کنید.

باید دقت داشته باشید که رنگ آسمان لحظه به لحظه تغییر می‌کند و برای عکاسی فرصت زیادی ندارید. پس یادتان باشد که فرصت را از دست ندهید.

سال پنجم ■ شماره ۱۰۳۱ ■ یکشنبه ۱۷ مرداد ۱۳۸۹

برعکس ۱۵

◀ ترجمه: مریم ناصر

وضع اسفناک زنان افغان

تصویری نگران‌کننده

عکس روی جلد این هفته ما، موثر، تکان‌دهنده و ناراحت‌کننده است. آن عکسی از عایشه زن ۱۸ساله خجالتی افغان است که یکی از سرکردگان طالبان، به دلیل فرار از دست خانواده فحاش شوهرش را او محکوم به بریدن بینی و گوش‌هایش کرد. عایشه با قرار گرفتن در مقابل دوربین می‌خواهد دنیا را متوجه عواقب بازگشت طالبان به قدرت بر زنان افغانی کند؛ زنانی که بسیاری از آنها در چند سال گذشته شکوفا شده‌اند. تصویر او همراه با گزارشی موثر از خبرنگار ماست مبنی بر اینکه چگونه زنان افغانی آزادی‌هایی را که از شکست دادن طالبان به دست آمده است غنیمت شمرده‌اند و چگونه آنها از احیای طالبانی می‌ترسند. من مدتی طولانی درباره اینکه آیا این تصویر را روی جلد تایم بگذارم یا نه فکر می‌کردم. در ابتدا می‌خواستم از امنیت عایشه و اینکه او درک می‌کند معروف بودن چه معنایی دارد، مطمئن شوم. او می‌دانسد که نماد بهایی خواهد شد که زنان افغانی مجبور شده‌اند برای روش سرکوبگرانه طالبان بپردازند. ما همچنین تأکید داشتیم که او در مکانی سری که با نگهبانان مسلح حفاظت شود و تحت حمایت سازمانی غیردولتی که برای زنان افغان کار می‌کند قرار گیرد. عایشه برای جراحی ترمیمی عازم آمریکا خواهد شد و توسط سازمانی بشردوستانه در کالیفرنیا (بنیاد گراسمن برن) حمایت خواهد شد.

من به خوبی می‌دانم که بچه‌ها این تصویر را نیز می‌بینند و بدون شک برای آنها دردناک خواهد بود. ما با گروهی از روانشناسان کودکان در مورد تأثیر احتمالی این عکس نیز گفت‌وگو کردیم. برخی فکر می‌کنند بچه‌ها آنقدر به دیدن خشونت در رسانه‌ها عادت دارند که این عکس تأثیری جزبی بر آنها نخواهد داشت، ولی دیگران بر این باورند که این عکس برای کودکان بسیار ترسناک و دردناک خواهد بود و همان‌طور که دکتر مایکل ریچ سرپرست بیمارستان کودکان بوستون می‌گوید، آن را «نماد چیزهای بدی که می‌تواند برای مردم اتفاق بیفتد» خواهد دید. من آن را به دو پسر کم سن و سالم که ۹ و ۱۲ ساله‌اند نشان دادم و هر دو بی‌درنگ برای عایشه احساس تأسف کردند و پرسیدند چرا کسی باید چنان آزاری به او برساند. من از خوانندگانی که این تصویر را بیش از حد غیر قابل تحمل دیدند عذرخواهی و شما را به نظر دادن بر تأثیرات این عکس دعوت می‌کنم.

اما چیزهای بدی برای مردم اتفاق می‌افتد و این بخشی از کار ماست که با آنها مواجه شویم و آنها را منتشر کنیم. در آخر من احساس می‌کنم این عکس پنجره‌ای رو به حقیقت آنچه در حال وقوع است و آنچه می‌تواند بر همه ما در این جنگ تأثیرگذار و شامل باشد و با این کار من تا حدودی خوانندگان را با رفتار طالبان در قبال زنان افغان مطلع می‌کنم، به جای آنکه از آن چشم‌پوشی کنم. من ترجیح می‌دهم مردم متوجه این حقیقت باشند هنگامی که در مورد رفتار آمریکا و متحدانش در افغانستان قضاوت می‌کنند. با انتشار اسناد محرمانه ارتش آمریکا توسط سایت ویکی لیکس مجادله درباره جنگ افغانستان بالا گرفته و گزارش و عکس روی جلد فراموش‌نشدنی تایم که توسط جودی بایبر عکاس سرشناس اهل آفریقای جنوبی گرفته شده است بر سهم ما در آن مجادله دلالت دارند. ما این گزارش و عکس را نه در حمایت از نتیجه جنگ آمریکا و نه در مخالفت با آن منتشر کردیم. ما این کار را انجام دادیم تا توضیح دهیم در بین مردم عادی واقعا چه وقایعی اتفاق می‌افتد. در زمانی که نمایندگان مجلس و مردم شروع به بررسی اطلاعات مربوط به جنگ می‌کنند و می‌خواهند در این باره تصمیم‌گیری کنند، وظیفه ما فراهم کردن زمینه و چشم‌اندازی از یکی از مشکل‌ترین مسائل سیاست خارجی زمان امریکاست. آنچه شما در این تصاویر می‌بینید، ترکیبی از حقیقت احساسی و بصیرت در مسیر زندگی، در زیستن در آن دیار پر زحمت و عواقب ناشی از تصمیم‌گیری‌های مهم است؛ چیزی که در آن ۹۱ هزار سند منتشر شده سایت ویکی‌لیکس نمی‌توانید پیدا کنید.

ریچارد استنگل مدیرمسوول مجله تایم

ماجرای عکس نوز در بالماسکه

ماجرای انتشار عکس مسیو نوز بلژیکی یکی از وقایع موثر و مهم در زمان جنبش مشروطه ایران بود. دستیابی مخالفان عین‌الدوله به عکسی از ژوزف نوز در بالماسکه با عبا و عمامه در محرم ۱۳۲۳ق مستمسکی برای ابراز مخالفت شد و وقایعی را به دنبال آورد که از عوامل شکل‌گیری نهضت مشروطه بود. عکس مذکور مربوط به میهمانی بالماسکه رئیس بانک انگلیس در سال ۱۹۰۳م/ ۱۳۲۱ق بود. ژوزف نوز بنا به ادعای دخترش به دلیل گرفتاری‌های شغلی نتوانسته بود لباسی برای بالماسکه تهیه کند و از آخرین فرصت و با عجله یک لباس روحانی برای خود تهیه کرد. چگونه این عکس بعد از دو سال در اختیار مخالفان قرار گرفت، هنوز مبهم است. بنا به قولی وسیله انتشار آن شعاع‌السلطنه بود. عکس نوز را تکثیر و در مجالس روضه‌خوانی توزیع کردند. در مجلس روضه‌خوانی منزل سیدعبدالله بهبهانی فریاد و اعتراض بیشتر بود. سیدعبدالله در خانه‌اش به منبر رفت و ضمن ذکر برخی اعمال بلژیکی‌ها در گمرک به موضوع عکس نوز اشاره کرد و آن را توهین به مسلمان‌ها دانست و خواهان خلع و اخراج نوز شد. اوراقی در شهر پخش شد که بر هر مسلمان مومنی واجب است نوز کافر را بکشد.

گالری

نام‌نمایشگاه	عکاس	نام گالری	ساعت	اختلافیه
باغ شهر	مجتبی قدم‌شاه	کافه ۷۸	۱۱ تا ۲۳	۲۰ مرداد
تهران مستند	نمایشگاه گروهی	آران	۱۱ تا ۱۹	امروز
آفریکه	مهدی‌اسدی	خفته هنرمندان	۱۰ تا ۲۱	۲۱ مرداد
عکس‌های خبری	نمایشگاه گروهی	فرهنگسرای بهمن	۱۰ تا ۱۸	۲۸ مرداد
کش‌های-۱	خدیجه ندری	مهروا	۱۷ تا ۲۱	۲۰ مرداد
روندمشروطه	امین‌حسن‌زاده	عکسخانه شهر	۱۰ تا ۱۶	۱۲ شهریور